

ГИМНАЗИЈА
РАЗРЕД: ДРУГИ
СМЈЕР: СВИ СМЈЕРОВИ
НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: КУЛТУРА РЕЛИГИЈА

Годишњи број часова: 36

Седмични број часова: 1

СВРХА НАСТАВНОГ ПРЕДМЕТА

Наставни предмет *Култура религија* ученицима/ученицама пружа основна знања о различитим типовима религија у свијету, као и у нашем непосредном окружењу, са посебним акцентом на вјерској култури и културном животу религија. Нагласак је на вјерском учењу, обредном дјеловању и социјалном научавању у одабраним религијама, као што су њихова генеалогичка, значај обредног понашања и вјерничке праксе, те однос према свакодневици и интимном животу у породичном и ширем друштвеном окружењу. Кроз овај предмет ученицима/ученицама пружају се и основна сазнања о савременим квазирелигијским феноменима, односно везивању религијских заједница за политику, радикализам и насиље према другим појединцима и друштвеним групама. Учење о различитим типовима религијских вјеровања и обредне праксе помаже ученицима да схвате улогу религијског у формирању личног и колективног идентитета, као и традиционалних и модерних културних образаца. Таква сазнања треба да омогуће разумијевање и прихватање различитости, дијалошко дјеловање и интеркултурно комуницирање.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

- Упознавање са различитим типова религија и вјерског организовања, које постоје у свијету, али и у нашем непосредном окружењу.
- Објашњавање генеалогичке појединачних религијских облика и њихове улоге у формирању личног и колективног идентитета, те традиционалних и модерних културних образаца.
- Препознавање и успостављање разлике између религија и вјерских заједница са посебним нагласком на вјерско учење, обредну и вјерничку праксу и социјално научавање.
- Анализа општих религијских појмова и њихово повезивање са различитим типовима религија, вјерских заједница и појединачним облицима вјеровања и религиозности.
- Упознавање са квазирелигијским феноменима, односно употребом религијског учења и вјерничке праксе у нерелигијске сврхе.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА

- Упознавање са религијском картом свијета и анализа улоге и значаја религија и вјерских заједница у савременим глобалним кретањима.
- Објашњавање савремених типова религиозности у сврху упознавања са разликама између институционалне религиозности и модерне индивидуалне духовности.
- Анализа религијских мотива који се користе у књижевности, умјетности, модерној популарној култури и масовним медијима.
- Вредновање значаја интерконфесионалног и међурелигијског сусрета и дијалога у контексту друштвене интеграције и градње толерантног и мирољубивог окружења.

НАСТАВНЕ ТЕМЕ:

1. Религије Индије (хиндуизам, будизам, џаинизам и сикизам)
2. Религије Далеког Истока (религије Кине – конфучијанизам, таоизам и ламаизам; религија Јапана – шинтоизам)
3. Монотеистичке религије (јудаизам, хришћанство и ислам)
4. Религије и свакодневни живот (брак, породица и породични односи; однос религија према женама; брига о себи и другима)
5. Живот мимо религије (вјеровање без припадања, нерелигиозност, агностицизам, атеизам и антитеизам)
6. Шта религија није? (политизација религије, религијски фундаментализам, етноконфесионализам, вјерски прогони, религије и насиље)

Наставна тема: Религије Индије (хиндуизам, будизам, џаинизам и сикизам)			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: - препозна религијске системе настале на индијском потконтиненту; - објасни генеалогiju религија насталих у Индији; - препозна различите религије према типологији вjеровања (политеизам и монотеизам); - објасни улогу религије у стварању социјалне структуре друштва; - препозна улогу религија Индије у односу према животној средини (природа, исхрана, комуникација са другим појединцима и друштвеним групама); - анализира значај религијског у етнички хетерогеним друштвима; - направи разлику између учења о вjеровању, обредним праксама и социјалном науку религија насталих у Индији; - објасни улогу појединца у настанку појединих религија Индије;	Ученик ће да: - направи визуелну презентацију о религијама Индије; - изради интерактивну мапу распрострањености религијских система насталих на индијском потконтиненту; - поведе дискусију о социјалним слојевима у хиндуизму; - направи визуелну презентацију или пано о ходочашћима у религијама Индије; - изради презентацију о писаним ауторитетима у религијама Индије; - визуелно прикаже списе значајне за ове религије; - пронађе примјере у књижевности који тематизују поједине религије настале у Индији; - пронађе примјере из популарне културе који тематизују настанак појединих религија из Индије; - поведе дискусију о односу према животињама и начинима исхране у овим религијама;	Предмет: Географија	Тема: Политичко-географске, демографске и економско-географске одлике појединих дијелова свијета (демографска и структурална обиљежја становништва Азије; религија као кључни фактор у обликовању социјалне структуре, културних образаца и просторног идентитета Индије; утицај етничких и вjерских разлика на политичку стабилност).

- препозна писане ауторитете, значајне за ове религијске традиције; - анализира основне појмове из религија Индије и уочи разлику између њих; - анализира одабране вјерске текстове религија Индије; - препозна мотиве из религија Индије у појединим умјетничким дјелима (књижевност, визуелна умјетност, музика); - препозна мотиве из религија Индије у популарној култури (стрип, филм, савремена музика).	- направи презентацију о оснивачу будизма, џаинизма и/или сикизма; - поведе дискусију о утицају хиндуизма и/или будизма на савремену популарну културу; - направи презентацију новијих религијских група и покрета насталих под утицајима религија Индије; - поведе дискусију о појединим аспектима религијских учења из Индије у контексту модернизацијских процеса у свијету; - изради временску линију генезе религија Индије.		
--	---	--	--

Наставна тема: Религије Далеког Истока (религије Кине – конфучијанизам, таоизам и ламаизам; религија Јапана – шинтоизам)			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: - препозна кинеске традиционалне религије; - објасни разлику између религија насталих у Кини; - дефинише основне појмове значајне за ове религије;	Ученик ће да: - изради фото причу религија насталих у Кини и Јапану; - направи интерактивну мапу распрострањености религија Далеког Истока;	Предмет: Географија	Тема: Политичко-географске, демографске и економско-географске одлике појединих дијелова свијета (религија као дио традиционалних културних

- анализира улогу религије у кинеском друштву; - објасни генеологију јапанске религије; - дефинише основне појмове везане за шинтоизам; - препозна улогу религије у стварању традиционалних културних образаца; - објасни разлике између вјерског, обредног и социјалног учења у религијама Далеког Истока; - анализира одабране вјерске текстове религија Далеког Истока.	- поведе дискусију о разликама између религија насталих у Кини; - направи визуелну презентацију о јапанској религији; - направи визуелну презентацију или пано о ходочашћу у шинтоизму; - пронађе примјере у популарној култури који тематизују религије Далеког Истока; - направи презентацију о оснивачу конфучијанизма; - пронађе примјере у медијима који говоре о статусу религије у кинеском и/или јапанском друштву; - направи визуелну презентацију о обичајима и обредима у религијама Далеког Истока; - изради временску линију генезе религија Далеког Истока.		образаца и фактор обликовања друштвеног и просторног идентитета Кине и Јапана; религијска карта Далеког Истока).
---	--	--	---

- објасни промјене монотеистичких религија под утицајима модернизацијских процеса; - препозна улогу монотеистичких религија у настанку појединих књижевних и умјетничких дјела; - анализира одабране вјерске текстове монотеистичких религија.	његовом непосредном окружењу; - направи визуелну презентацију о симболима у монотеистичким религијама; - поведе дискусију о улози вјерских симбола у популарној култури и модној индустрији; - пронађе један филм и/или музички албум, који тематизује неку од монотеистичких религија, те поведе дискусију о томе; - направи презентацију о обичајима и обредима из поједине монотеистичке религије; - поведе дискусији о смислу и функцијама појединих обреда у овим религијама; - посјети вјерски објекат неке од ових религија и напише краћи писани рад о томе; - изради временску линију генезе монотеистичких религија; - анализира одабрани садржај из популарне културе са мотивима монотеистичких религија; - пронађе и анализира садржај из лектире у којем се тематизује	Музичка култура	посебно идеје да се не приказују Бог, људи и животиње у светом контексту). Барокна умјетност – библијски мотиви у барокној умјетности (нпр. Каравђо <i>Позивање Св. Матеја</i>; Бернини <i>Занос Св. Терезе</i>). Музика класике – религијски мотиви у композицијама европске класичне музике (нпр. Ј. Хајдн <i>Терезијанска миса, Credo, Стварање свијета</i> (ораторијум); В. А. Моцарт <i>Миса у це-молу</i>).
--	---	------------------------	--

	нека од монотеистичких религија.		
--	----------------------------------	--	--

Наставна тема: Религије и свакодневни живот (брак, породица и породични односи; однос религија према женама; брига о себи и другима)			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: - препозна социјално учење у одабраним религијским системима; - објасни улогу религије у формирању индивидуалног и колективног идентитета; - дефинише основне појмове везане за религијско учење о социјалним везама и односима; - анализира улогу религијског у формирању брачних улога и породичних односа; - објасни однос појединих религија према женама; - препозна етичке посебности у списима појединачних религија;	Ученик ће да: - напише краћи писани рад о социјалном учењу изабране религије; - направи визуелну презентацију о браку и породичним односима у појединим религијама; - пронађе примјере у медијима који говоре о религијском браку; - направи фото причу о обредима везаним за религијски брак у различитим вјерским заједницама; - пронађе примјере у филмовима који тематизују религијски брак; - поведе дискусију о грађанском и религијском браку; - напише краћи писани рад о улози религије у формирању породице;	Предмет: Српски језик и књижевност Психологија	Тема: Лектира <i>Хасанагиница</i> Љубомира Симовића (улога религијског у формирању брачних улога и породичних односа; однос према женама у исламу). Лектира <i>Ана Карењина</i> Лава Н. Толстоја (улога религијских и друштвених норми у формирању брачних улога и породичних односа). Развој човјека – утицај социјалних фактора (религија, култура, социјализација) на обликовање психичког живота и социјалних односа.

- анализира однос изабраних религијских заједница према животу; - објасни улогу појединачних религија у формирању животних стилова; - препозна социјалне активности појединачних религијских заједница.	- направи визуелну презентацију о односу религија према женама; - пронађе позитивне и негативне примјере односа према женама у монотеистичким религијама; - пронађе примјере у популарној култури који говоре о положају жене у појединим религијама; - пронађе примјере у медијима о вјерски детерминисаном насиљу према женама; - поведе дискусију о статусу жена у појединим религијама; - пронађе и анализира умјетнички садржај који тематизује улогу религије у породичним односима; - пронађе примјере хуманитарног рада религијских заједница из свог непосредног окружења; - направи визуелну презентацију о односу религија према животу и здрављу.	Руски језик	Празници и традиција (датуми појединих празника; симболи у појединим културама; начини прославе и честитања одређених породичних светковина; поклони и начини даривања приликом прославе породичних празника; обичаји).
---	--	--------------------	--

Наставна тема: Живот мимо религије (вјеровање без припадања, нерелигиозност, агностицизам, атеизам и антитеизам)			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: - објасни улогу религије у личном и колективном идентитету; - дефинише појмове вјере и религије, вјеровања и религиозности; - препозна индивидуалне типове религиозности; - објасни промјене у приступима религиозности; - дефинише појмове атеизам, агностицизам и антитеизам; - дефинише појмове гностицизам, деизам, пантеизам и секуларни хуманизам; - анализира и направи разлику између наведених појмова; - објасни улогу религијске сумње у формирању личног идентитета; - објасни разлику између научног и религијског погледа на свијет.	Ученик ће да: - поведе дискусију о различитим типовима религиозности; - поведе дискусију на тему јавног и/или приватног практиковања религиозности; - напише краћи писани рад о религијском неприпадању; - поведе дискусију о атеизму, агностицизму и антитеизму; - поведе дискусију о гностицизму, деизму, пантеизму и секуларном хуманизму; - пронађе примјере наведених опредјелења и направи о томе презентацију; - изради интерактивну мапу распрострањености нерелигијских увјерења; - поведе дискусију о слободи изражавања различитих идентитетских опредјелења; - направи визуелну презентацију о изабраном појединцу који говори о свом религијском неопредјелењу; - пронађе примјере у популарној култури (филм, музика, стрип)	Предмет: Српски језик и књижевност Психологија	Тема: Лектира <i>Фауст</i> Јохана В. Гетеа (улога религијске сумње у формирању личног идентитета; разлика између научног и религијског погледа на свијет). Просветитељство и класицизам – вјера у разум; образовање и науку (Доситејеви, Молијерови и Стеријини текстови). Личност (улога религије и религијског васпитања у формирању личног идентитета).

	који тематизују атеизам, агностицизам и антитеизам; - направи презентацију о књижевном или филмском лику који тематизује оваква увјерења или износи религијску сумњу.		
--	--	--	--

Наставна тема: Шта религија није? (политизација религије, религијски фундаментализам, етноконфесионализам, вјерски прогони, религије и насиље)			
Исходи учења	Активности ученика	Међупредметно повезивање	
Ученик ће бити способан да: - анализира друштвене и политичке функције религије и направи разлику између њих; - објасни улогу религије и конфесије у формирању етничког и националног идентитета; - објасни улогу религије у савременим сукобима; - препозна савремене квазирелигијске феномене; - објасни узроке настанака религијских предрасуда према другим појединцима и друштвеним групама;	Ученик ће да: - направи визуелну презентацију о функцијама религије; - поведе дискусију о друштвеној и политичкој улози религије у савременом друштву; - направи визуелну презентацију о религијским стереотипима и предрасудама; - пронађе примјере (књижевност, умјетност, популарна култура) религијских стереотипа и предрасуда; - пронађе примјере и направи презентацију о идеолошким и системским конфликтима између	Предмет: Српски језик и књижевност Историја	Тема: Језичка култура – употреба језика за креирање емоционалног набоја и/или манипулацију у јавном простору (политизација религије). Романтизам <i>Горски вијенац</i> Петара П. Његоша (религија и национални идентитет). Лектира <i>Опсада цркве Светог Спаса</i> Горана Петровића (религија, етнички идентитет и

- дефинише појмове политизација религије, религизација политике, етноконфесионализам и фундаментализам; - направи разлику између наведених појмова; - објасни разлику између пасивног и активног фундаментализма; - препозна примјере политизације религије и религизације политике у савременом друштву.	- религије и политике, односно цркве и државе; - поведе дискусију на тему религијског насиља; - пронађе примјере у медијима о религијски детерминисаном насиљу; - напише краћи писани рад о улози религије у савременим сукобима; - направи визуелну презентацију о вјерском прогону жена током историје; - пронађе филм који тематизује религијско насиље и вјерски прогон других појединаца и друштвених група; - направи презентацију о употреби религије у нерелигијске сврхе.	Психологија Музичка култура	политизација духовног наслеђа). Католичка Европа у позном средњем вијеку (крсташки ратови као политизована религија; концепт светог рата и религијског оправдања насиља). Социјална спознаја и моћ друштвеног утицаја – узроци настанка међугрупних (међурелигијских) сукоба; фактори формирања и одржавања стереотипа и предрасуда. Музика роматизма – изражавање националног и културог идентитета кроз религијске елементе (нпр. Ф. Шуберт <i>Аве Марија</i>; Д. Јенко <i>Боже правде</i>).
--	--	---	--

Дидактичко-методичка упутства и препоруке

Наставни програм предмета *Култура религија* повезан је са програмом истоименог предмета који се изучава у првом разреду гимназије. У првом разреду нагласак је на упознавању основних појмова, структуре и функција религије као друштвеног и културног феномена, док у другом разреду ученици/ученице стичу знања о појединачним религијским облицима, њиховом вјеровању, социјалном учењу, обредној пракси и улози религијског у формирању индивидуалног и колективног идентитета. Посебна пажња посвећује се упознавању различитих религијских система у свијету и нашем непосредном окружењу, њиховом односу према свакодневном животу, као и савременим облицима религиозности и нерелигиозности. Кроз први разред настојало се одговорити на питање *шта је религија*, док овај програм нуди примјере *како религије* утичу на наш свакодневни живот, те обликују културну праксу и друштвену живот. У оба случаја инсистира се на *методи упоредне религије*, односно *компаративном методолошком приступу*, навођења примјере и успостављања повезница међу различитим религијским вјеровањима, учењима и праксама. Ради се о *интерконфесионалном моделу*, који инсистира на тражењу међусобних сличности и повезница, али и на успостављању разлике међу религијама, посебно када су у питању друштво и култура (колективни ниво), потом свакодневица и живот појединца (лични ниво). Овакав поступак посебно је важан у религијски хетерогеним друштвима, јер подразумијева однос између више религијских заједница, кроз наглашавање онога заједничког у њима.

У програму су, поред наставних садржаја, наведени исходи учења, активности ученика и међупредметна повезаност са другим наставним предметима. *Активности ученика* подразумијевају њихову укљученост у наставни процес, кроз примјену различитих интерактивних наставних метода, истраживачког рада и употребу савремених мултимедијалних средстава, који могу помоћи у стварању различитих визуелних садржаја, олакшавајући упознавање са наставним темама. На тај начин ученици стичу знања, али и развијају вјештине анализе, критичког мишљења и аргументоване дискусије. Зато сматрамо како би настава из овог предмета трабала бити проактивна, односно усмјерена према ученицима и њиховим интересовањима, али и обрнуто – ученике треба охрабрити да сами стварају садржаје који прате тематику наставног предмета. Проактивно учење подразумијева кориштење интерактивних метода (проналажење и заједничко читање различитих садржаја, гледање филмова и видео материјала, слушање музике и подкаста, одласке на културне манифестације и догађаје), којима се олакшава упознавање са наставним садржајима, али и разумијевање јединица које тематизује предмет. Предлаже се и реализација тзв. искуствене наставе, односно организација посјета вјерским објектима, који постоје у непосредном друштвеном окружењу, како би ученици били у прилици да се директно упознају и успоставе интерактиван однос са предметом истраживања културе религија. Примјеном проактивног учења и искуствене наставе овај предмет добија додатни демократски потенцијал, који се огледа у стицању основних знања, разумијевању и комуникативном дјеловању према различитим религијама које постоје у свијету и непосредном окружењу. Предметни наставник/наставница прилагођава динамику реализације наставних тема у складу са предзнањем ученика, њиховим интересовањима и специфичностима одјељења.

Током реализације наставе из предмета *Култура религија* наставници треба да се руководе сљедећим принципима: *објективности, интердисциплинарности и интерактивности*. У првом сличају подразумијева се приступ религији као друштвеном и културном феномену. У настави се користи *метода подучавања о религији* (Teaching About Religion), што значи да се религије изучавају на објективан и аналитички начин, без промовисања или фаворизовања било које појединачне религијске или вјерске традиције. Ученици се упознају са основним вјеровањима, учењима, обредном праксом, друштвеном и културном улогом различитих религија, али се од њих не очекује да вреднују неку појединачну религијску заједницу или мијењају своја лична увјерења, односно религијску (не)припадност и/или вјерску (не)опредјељеност. Важно је нагласити разлику између предмета *Култура религија* и *Вјеронауке*, будући да је овај предмет интерконфесионалног карактера, док је вјеронаука усмјерена према некој конкретној религијској организацији и вјерској заједници. Као поуздано методолошко средство овдје се користи *упоредни приступ религији*, односно нека појединачна религија увијек се доводи у везу са другом, тј. инсистира се на проналажењу сличности и повезница, али и успостављању разлика међу религијама, која се могу систематизовати, објаснити и потврдити.

Интердисциплинарни приступ подразумијева повезивање знања из различитих научних дисциплина и наставних предмета. Религија се може анализирати из историјске, социолошке, филозофске, културолошке, антрополошке и психолошке перспективе. Због тога је важно повезивати наставне садржаје са другим предметима који се изучавају у гимназији. Наиме, знања која се стичу кроз наставни предмет *Култура религија* повезана су са наставним предметима *Српски језик и књижевност, Историја, Географија, Психологија, Музичка култура и Ликовна култура* који се прате у другој години. Овакво повезивање омогућава ученицима да уоче утицај религијског у различитим областима културе, умјетности и друштвеног живота, али и препознају садржаје који тематизују неку појединачну религију.

Интерактивност наставе представља, како је већ у уводу наведено, важан принцип у реализацији овог предмета. Ученици се подстичу да активно учествују у наставном процесу кроз дискусије, дебате, истраживачке задатке, презентације, анализу текстова и медијских садржаја. Пожељно је кориштење различитих аудиовизуелних средстава, као што су визуелне презентације, кратки видео садржаји, фото приче, документарни филмови, подкасти и дигитални медији. У настави се могу користити и садржаји из књижевности, умјетности и популарне културе (филм, музика, стрип и сл.), који ученицима помажу да лакше разумију религијске идеје и њихов утицај на савремено друштво. Препоручују се и израде тзв. мапа ума, како би ученици повезали теме из овог предмета са својим интересовањима и већ стеченим знањима из других области. Интерактивна настава и проактивно учење подразумијева употребу различитих наставних метода, као што су: предавачка метода (увођење основних појмова), дијалошка метода (размјена ставова и мишљења), истраживачка метода (самостално истраживање наставних тема), учење кроз примјере, креативне активности и искуствено учење. Зато се у оквиру наставе, како је предложено, могу организовати и посјете религијским објектима, разговори са представницима различитих религијских заједница или анализа примјера из савременог друштвеног живота.

Поред наведених принципа у планирању и реализацији наставе потребно је водити рачуна о *инклузивности* и *диференцијацији наставног процеса*. Наставу треба осмислити да укључи све ученике, без обзира на њихова већ стечена знања, интересовања, социокултурно поријекло или лична увјерења. Неопходно је кориштење наставних метода, облика рада и наставних материјала који омогућавају једнако учешће у наставном процесу свим ученицима. Наставник може да примјењује принцип диференцијације, односно да прилагођава наставне активности различитим нивоима знања и интересовања ученика. Наведено укључује задавање различитих типова задатака, омогућавање избора теме или начина израде задатака, као и прилагођавање темпа рада и начина провјере знања.

Садржај наставног предмета *Култура религија* проблематизује теме (вјерски идентитет, улога религије у брачним и породичним односима, положај жена у различитим религијским традицијама, вјерска неопредјељеност и нерелигиозност, религијске предрасуде и вјерски стереотипи, религијско насиље и вјерски сукоби, политизација религије и религизација политике, и др.) које могу (нужно и не морају) изазвати опречна мишљења, различите ставове и неразумијевање. Наставници треба да подстичу културу дијалога, уважавања и толеранције, јасно постављајући правила комуникације у учионици, избјегавајући генерализације и стереотипе, те да користе релевантне и провјерене изворе информација. Потребно је омогућити сигурно окружење у којем ученици могу слободно износити своје мишљење, али и уважавати друге и другачије ставове.

Приликом оцјењивања потребно је узети у обзир цјелокупно ангажовање ученика током наставног процеса. Поред провјере теоријског знања, вреднује се и активност на часу, учешће у дискусијама, израда презентација, истраживачких задатака и других облика ученичког рада. Оцјењивање се спроводи у складу са важећим Законом о средњем образовању и васпитању и актуелним правилником о оцјењивању ученика.